

Synpunkter på regeringens forskningspolitik, U2019/02263/UH

Förord

Vi forskningsinstitut välkomnar möjligheten att få delge våra prioriteringar och synpunkter på regeringens forskningspolitik. Detta inspel har utarbetats gemensamt av ledningarna för en grupp svenska forskningsinstitut med anknytning till hållbar utveckling, för att förmedla ett samlat perspektiv till regeringen. Vi ser en möjlighet att nu stärka hela forsknings- och innovationssystemet inklusive forskningsinstituten som en kritisk resurs i att ta sig an de stora samhällsförändringar vi står inför med klimat- och hållbarhetsutmaningen. Forskningsinstitutens speciella roll är och har varit dels att bidra med direkt samhällsnytta från vår forskning och dels att skapa goda förutsättningar för tvärvetenskaplig forskning. Den vetenskapliga kvaliteten i vårt arbete bekräftas bland annat av att vi konkurrerar med framgång både nationellt och internationellt, till exempel avseende forskningsanslag, och av den omfattning i vilken våra forskare publicerar sig i ansedda internationella tidskrifter.

Stockholm, 29 oktober 2019

Måns Nilsson, VD Stockholm Environment Institute (SEI)

Christer Ahlström, Direktör Utrikespolitiska Institutet (UI)

Gustaf Arrhenius, VD Institutet för Framtidsstudier (IFFS)

Charlotte Bengtsson, VD Skogforsk

Torgny Holmgren, VD Stockholm International Water Institute (SIWI)

Dan Smith, VD Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)

Tord Svedberg, VD IVL Svenska Miljöinstitutet

Sammanfattande förslag för forskningspolitiken

1. Sveriges totala offentliga FoU-budget bör stärkas för att säkra att Sverige förblir en ledarnation internationellt.
2. Utöka satsningarna på utmaningsdrivna forskningsutlysningar, genom breda tematiska satsningar, för att direkt svara upp mot den snabba klimat, resurs- och hållbarhetsomställning som nu krävs.
3. Ökade resurser på mottagarkapacitet inom politik, myndigheter och offentlig förvaltning behövs, tex genom vetenskapliga råd och forskningskunniga avdelningar och handläggare med en tydlig och resursatt roll att vara en länk till forskarsamhället.
4. Följ upp och kommunicera samhällsrelevansen av utmaningsdriven forskning i större utsträckning. Detta skapar drivkraft för forskare att samverka, att ha en större genomförandekontroll och att styra forskningen mot ökad samhällsrelevans.
5. Ökade satsningar på internationellt samarbete, där svenska forskare leder ansökningar till svenska forskningsråd, men där man kan också finansiera internationellt deltagande där det är relevant. Samarbeten med andra länders forskningsfinansiärer i gemensamma utlysningar ger också en möjlighet till internationellt kunskapsuppbyggande och påverkan.
6. Resurssättning av svenskt deltagande i internationella kunskapsprocesser såsom IPCC och IPBES, som ett kostnadseffektivt sätt att påverka den globala agendan. Därtill bör Sverige välkomna och vara proaktiva för att stå värd för internationella kunskapscentra och på andra sätt bidra till arbetet med expertstöd, tex under UNESCO och UNEP.
7. Utnyttja instituten till vad de är bäst på: avancerad tillämpad och tvärvetenskaplig forskning, kunskapsöversikter, samverkan, syntes, kunskapsöversikter i bryggan mellan forskning, politik och näringsliv, och att aktivt främja forskningens tillgänglighet och nyttiggörande i samhället.
8. Genomför en översyn över regler för institutens kostnadstäckning för olika projektbidrag och OH-bidrag till instituten, för att få samstämmighet och konsekvent tillämpning bland nationella forskningsfinansiärer.

Inledning

Vi delar regeringens ambition att Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och att forskningspolitiken ska svara mot globala och nationella samhällsutmaningar. Svensk forskning ska vara konkurrenskraftig och även bidra till Sveriges konkurrenskraft och politiska inflytande internationellt. Ledarskap behövs i tider då värdet av forskning och expertis ifrågasätts.

Den kanske mest övergripande samhällsutmaningen globalt är omställningen till hållbar utveckling över alla samhällssektorer. Hur den utmaningen ser ut mer konkret har blivit tydligare genom Agenda 2030, som ger en global målbild och ett ramverk som forskningspolitiken bör förhålla sig till.

Omställning till en hållbar utveckling ställer krav på förändring i myndigheter, näringsliv och enskilda människor. Framtidens forskningsfinansiering bör därmed utformas för att möta olika kunskapsbehov inom t.ex. politik och styrmedel, teknisk utveckling och affärsmodeller samt individens konsumtion, beteenden och välbefinnande.

Näringslivet spelar en viktig roll i omställningen och står inför såväl stora teknikinvesteringar samt utveckling och införande av nya affärsmodeller. Formulering och finansiering av gemensamma forskningsprioriteringar för näringsliv och samhälle behövs för att säkerställa ett effektivt omställningsarbete avseende klimat och hushållning av naturresurser med bevarande och utveckling av sysselsättning och välfärd.

I en tid av politisk och ekonomisk oro finns det en risk att forskningsbudgeten blir nedprioriterad inom tex EU. Detta är en farlig utveckling som inte gagnar samhället. Sverige bör vara en starkare röst för forskningens betydelse inom EU och i världen. Internationella samarbeten inom forskning och innovation är avgörande för hanteringen av hållbarhetsagendan, inklusive klimatomställningen.

Forskningen är central både för att beskriva och förstå samhället, för att tillhandahålla lösningar och innovationer, och för att kritiskt granska makten. Men forskarsamfundet har också en samhällsbyggande roll, som en neutral arena för dialog och samverkan och som en bakomliggande drivkraft för ett modernt kunskapssamhälle.

Medan grundforskning och nyfikenhetsdriven forskning är nödvändig för en långsiktigt god samhällsutveckling, finns det också ett antal konkreta problem som mänskligheten står inför: klimatförändring, massutrotning av arter, antibiotikaresistens, strukturomvandling p.g.a. utvecklingen inom AI och robotisering, etc. Då behöver utmaningsdriven, tvärvetenskaplig och tillämpad forskning få ett bättre fokus.

Om institutens roll

Utmaningarna inom hållbar utveckling och AI kommer att kräva ny, tillämpad forskning och kunskapsframställan som är applicerbar och tillgänglig för beslutsfattare inom politik, näringsliv och praktik. Investeringar i forskning och tillämpningar av resultat måste utformas så att de kommer till praktiskt nytta.

För att denna nytta ska realiseras krävs samverkan med samhällsaktörer inom politik, planering, näringsliv och civilsamhälle. Sådan samverkan är något som är välintegrerat hos instituten. Instituterna har idag en nyckelroll i forskningssystemet i att vara en brygga mellan olika forskningsdiscipliner och mellan forskningen och praktik. Instituterna är uppbyggda för att genomföra tillämpad och tvärvetenskaplig forskning med ett starkt fokus på lösningsorientering och samhällsrelevans. Instituterna har även de nätverk och samarbeten med myndigheter och näringsliv – nationellt och internationellt - som krävs för att forskningen ska nyttiggöras.

Lärosäten i Sverige rör sig också sakta i denna riktning genom att stärka sina kompetenser för detta, men deras strukturer, incitament, och karriärvägar har andra drivkrafter än samhällsrelevans och nyttiggörande. Instituterna har en organisationskultur och incitamentsstruktur som främjar att forskare arbetar med samverkan och forskningens nyttiggörande. Dessa incitament finns inte i samma höga grad inom andra delar av akademien.

Vi menar att samverkan och samhällsrelevans inte är en del som enkelt kan läggas till projekt, utan något som kräver långsiktig uppbyggnad av förtroendefulla relationer mellan inblandade parter. Detta är väl uppbyggt hos instituten. Forskningsinstituterna skapar även möjligheter för karriärutveckling hos forskare och för nya samarbeten och samarbetsformer som inte lätt uppstår på lärosätena, mellan ämnes- och institutionsgränser.

Forskningsråden behövs och upprätthåller konkurrens och skärpa genom att forskare inom både institut och universitet får tävla om resurserna. Konkurrensutsatta anslag är ett ovärderligt system som ger nödvändiga incitament till ständig utveckling och ett målinriktat kvalitetsarbete.

Institutens arbete främjas av den kunskap som genereras i forskningen inom akademien och samarbetet mellan institut och universitet är etablerat och långvarigt på många områden. Genom att främja ett ökat utbyte mellan universitet och institut så kan vi säkerställa institutens vetenskapliga

kvalitet samtidigt som vi stärker lärosätenas kopplingar till policy, näringsliv och praktik. Det är bättre att använda institutens kompetens än att försöka förvandla lärosätena till institut.

Dagens institut är snabba och lyhörda för vilken kunskap som behövs i samhället, och kan vara en än viktigare aktör framöver. Det är ont om tid att komma till rätta med många hållbarhetsutmaningar, i synnerhet klimatförändringarna. Forskningen måste därför inriktas allt mer på samhällsrelevans, i form av tex konkreta tekniska eller institutionella lösningar och politiska styrmedel.

Instituten behöver finansieras, både genom sektorsspecifika insatser och genom det forskningspolitiska ramverket. Dessutom behöver kostnadstäckningen ses över i olika bidragsformer. Idag finns en svårighet i hur institutens kostnadstäckning hanteras olika av olika forskningsfinansierande myndigheter, och till och med av olika handläggare. Detta medför att instituten antingen måste avstå från att söka medel från anslagsgivare som inte ger full kostnadstäckning eller bedriva den anslagsfinansierade verksamhet med förlust. Vi skulle därmed inte kunna bidra med kunskap och lösningar på nödvändiga samhällsomställningar vilket är en av institutens viktigaste uppgifter.

Kort om forskningsinstitutet bakom detta inspel

Stockholm Environment Institute (SEI) grundades 1989 av Sveriges riksdag. SEI arbetar med forskning och samverkan för att direkt stödja beslutsfattande inom internationella miljö- och hållbarhetsfrågor, såsom klimat, vatten, sanitet, transport och energi. SEIs energiplaneringsverktyg användes av minst 38 länder i utvecklingen av deras klimathandlingsplaner (NDCs). Med kontor i 7 länder och ca 250 anställda, har SEI under en rad år rankats som en av världens ledande tankesmedjor inom miljöpolicy.

IVL Svenska Miljöinstitutet (IVL) grundades 1966 av staten och näringslivet gemensamt med syfte att bedriva forskning kring industrins luft- och vattenvårdsfrågor. I dag är vi ett miljöinstitut som arbetar med tillämpad forskning och utveckling för miljö och hållbarhet i nära samverkan med näringslivet och det offentliga. Med drygt 330 medarbetare i Sverige och i Kina utgör IVL en bred kompetensresurs för näringsliv och myndigheter och andra aktörer i Sverige, inom EU och globalt.

Stockholm International Peace Research Institute (Sipri) grundades 1966 av Sveriges riksdag. Sipri rankas återkommande bland de mest ansedda och trovärdiga tankesmedjorna i världen. Med drygt 40 forskare med 20 olika ursprungsnationaliteter, levererar SIPRI data samt analys om bl.a. vapenhandel, nedrustning, klimat och säkerhet, nya teknologier, jämställdhet samt genomförandet av FN:s hållbarhetsmål. SIPRI står som värd för återkommande föreläsningar, seminarier och större konferenser både i Stockholm samt runt om i världen. Institutets data citeras flitigt av beslutsfattare, journalister, akademiker och en bred allmänhet.

Skogforsk arbetar med FoU och kunskapskommunikation med fokus på hållbar utveckling i skogsbruket och nytta för samhället. Verksamheten spänner över hela skogsbrukets värdekedja. Våra 130 medarbetare är experter på bla förädling av träd som växer bättre och som kan möta framtidens klimatförändringar, bättre miljövärd, högre skogsproduktion, effektivare teknik och logistik och värdeskapande virkesutnyttjande. Skogforsk har väl utvecklad samverkan med skogsbranschen samt universitet och institut världen över som är verksamma inom våra fält.

Utrikespolitiska institutet (UI) är ett oberoende institut och en plattform för forskning och information om utrikespolitiska frågor. UI:s uppdrag är att främja intresset för och fördjupa kunskapen om utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. Institutet har lång erfarenhet av att bevaka och

analysera omvärlden och anlitas för att ge en nyanserad och initierad bild av utvecklingen i en komplicerad värld.

Institutet för Framtidsstudier (IFFS) är ett tvärvetenskapligt forskningsinstitut med fokus på framtidsfrågor. IFFS uppdrag är att bedriva forskning med ett långt framtidsperspektiv, informera beslutsfattare och stimulera till en bred debatt om framtida möjligheter och hot i samhällsutvecklingen. På institutet arbetar cirka 100 forskare inom bland annat filosofi, sociologi, statsvetenskap, ekonomi, demografi, psykologi och matematik. Institutet grundades av regeringen 1973, då som Sekretariatet för framtidsstudier, vilket 1987 blev den självständiga forskningsstiftelsen Institutet för framtidsstudier.

Stockholm International Water Institute (SIWI)

Stockholm International Water Institute, SIWI, är ett fristående internationellt policyinstitut som ger råd till beslutsfattare, företag och organisationer i vattenfrågor. Institutet är även värd för flera FN-program och internationella samarbeten. SIWI:s experter är ledande inom dialogprocesser, beslutsfattande, resiliens, sanitet, vattendiplomati och gränsöverskridande samarbeten kring gemensamma vattenresurser. Varje år sedan 1991 arrangerar SIWI världens främsta konferens om globala vattenfrågor, World Water Week, då det prestigefyllda Stockholm Water Prize delas ut.